

म. ग्रं. सं

विषय

१५५

लेखक

रामचंद्र

दो॥ वं॥

संग्रहालय क्रमांक

पुस्तकाचें नांव

संस्कृत शब्द

१५५

संस्कृत शब्द

१५५

धर्म

ग्रं. नं. ठाणे

२४५

श्री

हे पुस्तक

रामेश्वरकर जातीच्या संशय
निवृत्त्यर्थ

धर्मरक्षण व्हावे ह्याणून

श्रीमज्जगद्गुरु शंकराचार्यांचे शिष्यत्वास अनुसरून

रामचंद्र गोविंद शास्त्री वाम-अळीवांग

स. स. छा. चे उत्पादक.

यांनी

समस्त ब्रह्मचंदापुढे

विचार घेण्याकरितां ठेविलें असे.

मिती श्रावण वद्य १ शके १८१७

अळीवांग-सत्यसदन प्रेस.

श्रीमज्जगद्गुरु शंकराचार्यांचे शिष्यत्वास अनुसरून

श्रीमज्जगद्गुरु शंकराचार्यांचे शिष्यत्वास अनुसरून

नि.
२२२

विज्ञापना

कोकणस्थ, देशस्थ, कऱ्हाडे प्रभृति एकत्र पंक्तिव्यवहार असणाऱ्या समस्त ब्रह्मवृंदांस धर्मरक्षणार्थ प्रार्थना करितो कीं, महाराज? आपल्या ब्राह्मण्यावर ज्या अनेक लोकांच्या धाडी पडत आहेत त्यापैकीच सांप्रत कांहीं रामेश्वरकर लोकांची धाड पडली आहे कीं काय? हा मोठा संशय उत्पन्न झाल्यामुळे हा सर्व प्रांत खळबळून गेला आहे. खऱ्या धर्मशीलानें त्या लोकांशीं कसें वागावें या विषयीं मनाचा कोणताच निर्बंध होत नाही. ह्मणून त्या लोकांच्या जातिविषयींची जी माहिती जगापुढें आली आहे ती पैकीं ज्या गोष्टी न्याय करण्याच्या कार्मीं उपयुक्त आहेत त्यांसह या लोकांचा झालेला वृत्तांत आपणापुढें ठेवीत आहें. तर तो अवलोकनांत आणून यज्ञोपवीताचा मान राखण्याकरितां आपण या लोकांच्या जातिनिर्णयाच्या कार्मीं आपले अभिप्राय कळविण्याची सत्वर कृपा करतील.

त्याच प्रकारें जे संस्थानिक, श्रीमंत, विद्वान, सम्य लोक श्रीसेतुबंधरामेश्वरीं यात्रेकरितां गेले असतील त्यांनीं या लोकांशीं व्यवहार कसा ठेविला होता? व तो समजून किंवा

यांची माहिती नसल्यामुळे. त्याचप्रमाणे या लोकांचे आहार विहार वगैरेची कांहीं व्यवस्था दिसली असल्यास ती कशी होती? या गोष्टी कळविण्याची तेही मेहेरबानी करतील.

धर्मसंबंधी खरे बोलण्यास कोणाचीही भीती नाही हा न्याय सर्वांस माहित आहेच. त्यांतून या लोकांच्या जाति-निर्णयाच्या कार्मां कित्येकांनी हे पंचद्रविड नव्हेत, यांना वेद शिकण्याचाही अधिकार नाही, अशाही भर कोर्टात जबाब्या दिल्या आहेत व त्यांजबराबर अन्नव्यवहार केल्या बद्दल शंकराचार्यांनी प्रायश्चित्तेही दिली आहेत. तेव्हां कोणास कांहीं शंका असल्यास त्यांनी आपला धर्म राखण्याच्या हेतूने पाहिजे ती गोष्ट स्पष्ट बोलण्यास कोणाचीही भीती वाळगुं नये. हें मी सुचवून ठेवितों.

स्थळास्थळाहून उत्तरे मात्र सत्वर येतील अशी काळजी वाळगावी. कारण सुरळीत नसले तर जातिसंकर होण्याचा वेळ जवळ येउन पोचला आहे. असे समजले पाहिजे. कळावे हे विज्ञापना.

कित्येक धर्माभिमानी मंडळींच्या सूचनेवरून
सेवा करणार.

रामचंद्र गोविंद शास्त्री वाम प्रसिद्ध इंदूरकर
राहणार नागांव.

या प्रकरणाचा साध्यंत सारांश.

सेतुबंधरामेश्वर येथील पंचधान्याच्या कोडबोळ्या प्रमाणें देशस्थ, कोकणस्थ वगैरे ब्राह्मणाच्या उपनांवाच्या कांहीं लोकांची सुमारे चार वर्षांपासून आमच्या प्रांतावर स्वारी होऊन ब्राह्मणांच्या लग्नांच्या मुलींवर त्यांच्या उड्या पडूं लागल्या आहेत. कोणी एकादी बाई अथवा बावा दरिद्रानें मरणोन्मुख झालेला पाहिला कीं शुद्ध कावळ्यासारखी नजर. एखादा लालची दलाल बगलेंत घ्यावा आणि तेथें जावें. मग दीड हजार रुपये पडतना? व मुलगी कशीही असेना? तिला स्त्रीने अवयव असले पुरे. रुपयांची रास पाडून लागलेंच सावधान. एकदा “ नातिचरामि ” ह्मणजे तीनवार टिराटिम् झालें कीं चाळी मुलगी दक्षिण दिशेला. कदाचित् जर यमाजीपंताची कृपा झाली तरच हीं झाडें पुन्हा तिच्या दृष्टीस पडायचीं. अशा या चार वर्षांत आमच्या प्रांताच्या वर्साई, नाटसूर, आक्षी, नागांव, किहिम, श्रीवर्धन वगैरे ठिकाणच्या सुमारे आठ दहा मुली स्वपल्या.

याही उठाठेवीची कोणास गरज नव्हती. कारण “कलौ कर्ताच लिप्यते” या न्यायानें जो करील तो भरील हा न्याय मनांत आणून मंडळी उगाच वसली होती. पण त्यांत दुसरेंच

एक उपस्थित झाले कीं, हे रामेश्वरकर ब्राह्मणच नव्हत. कोणी झणतो यांचे गोत्रसंबंध तपासा. कोणी झणतो यांचे आहार विहार ही पहा. बरे या बद्दबडीत काहीं अर्थ नाहीत असे झणून डेळे मिटणी करावी तर ज्या ठिकाणी हे दोनशें वर्षे राहतात त्या ठिकाणी या रामेश्वरकरांशी कोणीच ब्राह्मण अन्नव्यवहार करीत नाहीत. इतकेंच नव्हे तर हे रामेश्वरकर ब्राह्मण नव्हत असेही उघड बोलतात. झणून वरसई अक्षी येथील ग्रामस्थांनी आपल्या ग्रामांतील दिलेल्या मुर्तीची पृथक् योग्य व्यवस्था ठेऊन व त्यांच्या मातापितरांसही समजूत देऊन ते उभय ग्रामस्थ अल्पित राहिले. पण आमच्या गांवांत जरी ही गोष्ट कळली होती तरी येथे विद्वत्समुदाय मोठा असल्यामुळे कोणताही निबंध झाला नाही. इतकेंच नव्हे तर कित्येक लोक रामेश्वरकरांच्या आग्रहास पडून त्यांजकडून समाराधना करवून त्यांच्या पंक्तीस पोटमर जेवले. व आमच्या गांवांतील सभ्य लोकांच्या कळवळ्याच्या मुठी रामेश्वरकरांच्या जावड्यांत सांपडल्या असल्या कारणाने ते दिवस जरी दुष्काळाचे नव्हते तरी तो भोजनसमारंभ बराच रगडला गेला. तथापि सर्वत्र अग्नि धुमसतच होता झणून मु० वरसई येथून त्यांच्या उद्योगावरून श्रीजगद्गुरु मठ शृंगेरी यांचे

आलेले आज्ञापत्र नांगावास येऊन धडकले, ते पत्र येणे प्रमाणे.

नंबर २७४

श्री

शिक्षा कानडी भाषा

श्री जगद्गुरु शंकराचार्य स्वामीचा.

श्री जगद्गुरु शृंगेरी मठ संस्थाना कडून.

वरसई तालुके पेण जिल्हा कुलाबा येथे दिनकर कृष्ण छत्रे यांस. तुमची पत्रे सर्वही येऊन पोचली. रामेश्वर येथे राहणार आर्य ब्राह्मण यांच्या वहिवाटी कळण्याकरितां रामेश्वर येथे उत्तर पाठविले होते. त्याचे उत्तर घेण्याचे अवश्य जाहल्यावरून तुम्हास प्रत्युत्तर देण्यास अवकाश जहाळा नाही. आर्य ब्राह्मण ह्मणणार ब्राह्मणां पैकीं एक तऱ्हेचे ब्राह्मण आहेत. परंतु त्यांच्या घरी पंचद्रविडा पैकीं ब्राह्मण लोक अन्नव्यवहार करण्याची व कन्या संबंध करण्याची सुद्धां पूर्वीपासून वहिवाट नाही.

कन्या देणे घेण्याची वहिवाट आपापल्या लोकांमध्ये करून घेत होते. परंतु पंचद्रविडापैकीं देत नव्हते. हल्लीं तेथील कोकणस्थ वगैरे लोकांनीं त्यांस कन्या दिव्याचे कळून येते, हे बहुत अनाचर दिसते, परंतु अज्ञानवशांत हे कार्य संभव जाहले. हल्लीं याजबद्दल कार्य संपून गेल्या कारणाने

आतां कांहीं करण्यास अवकाश नाही. ज्या गृहस्थांनी कन्या दिल्या आहेत त्यांनी त्या कन्याकडून व कन्या करून घेतले लोकांकडून अन्नव्यवहार सोडून द्यावे. सदरील गृहस्थ व कोणकोणास अन्नव्यवहार संबंध झाले आहेत त्या सर्वत्रांस ब्राह्मण सभ्यांनी पंचगव्यपूर्वक यथोक्त प्रायश्चित्त व्यवहारांत द्यावे.

जमखिंडीकर जनार्दन बापट यांस उत्तर दिलें आहे त्याची नकळ कानडीत आहे, कारणांनी तुझ्यास पाठविली असतां उपयोग नाही. तारीख २० माहे नवंबर सन १८९३

मुक्काम मदरी ता० पळणी

सई कानडी

जिस्हा मजकूर

कारभारी शिक्क्याची

नकळ करणार दिनकरराव छत्रे

कारभारी.

हे आज्ञापत्र सभेत गेल्या बराबर ज्या ज्या लोकांनी ती मेजवानी घेतली होती त्यांनी पंचगव्याचें रेचक घेऊन व रामेश्वरकरांकडे दिलेल्या मुर्लीस पृथक् ठेऊन ते दोष-मुक्त झाले. परंतु त्या आज्ञापत्रांत लिहिल्या प्रमाणें स्वामी महाराजां कडून विशेष चौकशीचें आज्ञापत्र कर्षी येतें इकडे सर्वांचे होळे लागले होते. व दरम्यान् त्यांकडे ग्रामस्थांचा अर्ज ही गेला असल्यामुळे जगद्गुरूचें उत्तर ही

रामेश्वराहून आज्ञापत्र येईल असं आलें होतें. पुढें जगदुरुंची स्वारी रामेश्वरी जाऊन तेथें चौकशी चालली. त्यावेळीं या रामेश्वरकर मंडळीनीं आपण ब्राह्मण ठरावें ह्मणून शरीरद्वारा व द्रव्यद्वारा ज्या लटपटी चालविण्या त्याचा नमुना समजण्या कारितां एक मासला लिहितों. ह्मणजे हे ब्राह्मण आहेत कीं नाहीं ह्मणून जे नागांवचे लोक ओरडतात, त्याच नागांवांत जीं कांहीं मंडळीच्या साहाय्यानें एक सभा भरून समाराधना झाडी तो पुरावा त्यांनीं स्वामी पुढें दिल्या कीं नागावांत आर्ह्या त्यांच्या जातीचे महाराष्ट्र ब्राह्मण ठरलों. ही गोष्ट येथें फुटण्याचें कारण नव्हतें. पण हे ब्राह्मण ठरल्या बदल जें नागांवच्या सभेचें त्यांनीं प्रोसिडिंग [ठराव] दाखविलें तें विन सहीचें असल्यामुळें जगदुरुंस खोटें वाटून नागावास तिकडून लिहून आलें ह्मणून ही लबाडी बाहेर पडली. तें जगदुरुंचें नागांवकरांस आलेलें आज्ञापत्र येणें प्रमाणें.

शिक्षा.

श्रीमच्छंकराचार्य संस्थान शृंगेरी श्रीमठाकडून.

नागांव येथें राहणार समस्त ब्रह्मवृंद यांस-सेतुबंधरामेश्वर येथें राहणार आर्य महाराष्ट्र ब्राह्मण यांच्या प्रकरणांत श्री संस्थानांत चौकशी चालत आहे हाच प्रकरणांत येथून

नारायण रामनाथराव तेथे आले वेळीं नागांव येथे ब्रह्मवृंदाची सभा भरवून हा लोक ब्राह्मण आहे कन्यासंबंधादि व्यवहार करण्यांत संशय नाही असे एक ठराव झाले आहे ह्यपून मितो फाल्गुन वद्य ९ चे एक ठरावपत्राचे नक्कल वगर सहीचे हाजर जाहले आहे याचा सत्य स्थिती बाळगणेचें अवश्य आहे कारण हें पत्र पोंचल्यावरावर वर लिहिले ठरावाचा नक्कल तुमचे सहीनिर्शा सेतुबंधरामेश्वरास पाठवावे. सत्वर पाठवावे. ता० ४ जून सन १८९४

मु. रामेश्वर सही

कारमारी.

आतां या पत्राचें उत्तर नागांवकर कांहीं मंडळी कडून सुरळीत गेले होते. तथापि कांहीं लोकांचे त्यांजला गुप्त साह्य झाले असले तर कांहीं लोक यांजला आपले ब्राह्मण ह्यणतात इतका संशय जगद्वृत्तच्य़ा पुढे मांडण्यास तो कागद त्यांजला उपयोगी पडला यांत संशय नाही. अशा प्रकारे त्यांच्या जमातीच्या व द्रव्याच्या बळावर किती खोटे पुरावे पुढे आले असतील व किती खरे दखून गेले असतील ते त्या रामेश्वरकरांस व त्या सेतुबंधरामेश्वरासच माहित. बलावणी झाली असतां साक्षीदार लोक हजर झाले नाहीत

व निकाळास पाहिजे तसा पुढे पुरावा आला नाहीं असे निवाड्यांतही जगतगुरूंनी लिहून ठेविलेंच आहे. आणि इतकें असूनही कदाचित् आपल्या उलट निवाडा झाला तर जगद्गुरु आमच्यापार्शी या न्यायावद्दल फार रु० मागतात अशीही रामेश्वरकरांनी कोरड पूर्वीच चालविली होती. असो पुढे आलेल्या चौकशीत निस्पृह बुद्धीने हल्लींच्या काळास अनुसरून समजणारास खरें समजेल अशा प्रकारचें जगद्गुरूंनी तिरमान (निवाडा) दिलें. त्या निवाड्याची एक नकळ व निवाड्यांतील अर्थाच्या गोपवाच्याचें एक पत्र नागांवग्रामस्थांकडे आलें. तो निवाडा व तें पत्र येणें प्रमाणें.

श्री

शिक्षा

शृंगेरी मठ स्वामीचा.

श्रीजगद्गुरु संस्थान शृंगेरी मठाचा अधिकार स्थानांत महास्वामी यांचा आज्ञा प्रमाण कारभारी श्रीकंठ शास्त्री यांच्याकडून केलेलें तीर्मान.

ता० २० जून सन १८९४ मुक्काम रामेश्वर.

फैसल नंबर

फिर्यादी

वोंवाय इलाखा, कुलावा जिल्हा, अह्लीवाग तालुका, नागांवकर वामुदेवभट विन नारायणभट साठे वगैरे.

अपराधी

रामेश्वर क्षेत्रांत राहणार नरही रामचंद्र ढवळे वगैरे १८ लोक आणि हा जातीचे लोक सुद्धां.

फिर्यादा विजय संवत्सर पौष शुद्ध ९ ह्यणजे १८९४ इ० जानेवारी तारीख १६; रजिष्टर टपालद्वारा श्री जगद्गुरु महास्वामी यांचे संनिधानास विज्ञापना पत्रिकारूप फिर्याद रवाना केले. सदर विज्ञापना पत्रिकारूप फिर्याद २८।१।९४ ह्या रोजी संस्थानास दाखल जहाले.

फिर्याद सारांश

अपराधी लोक हल्लीं अजमास २३ वर्षीपासून मुंबई इलाखा नागांव आक्षी आवास किहीम दसई इत्यादि ग्रामां हून ८।९ मुलीने लग्न करून गेले आहे ह्यणून, व लग्न झाल्या नंतर अपराधी लोकांचा विषयांत आपल्यास कळू आलेले यांत अपराधी लोक पंचद्वीडांतर्गत ब्राह्मण नसल्या कारणाने त्यांचा बरोबर इतर लोक सहपंक्ती भोजनादि सव्यवहार चालवीत नाहीं असें कळून आल्यावरून अपराधी लोकां पैकीं काहीं लोक आपल्या स्वदेशास आल्या वेळीं हा विषय विचार करण्यांत तृप्ती होणे जोगें समाधान

न सांगितले ह्याणून, व हल्लीं संनिधानांत विचार करून हा अपराधी लोक जातींत कोण, यांचा बरोबर विवाहादि संबंध करूं ये, या करूं नये. कोणतेही करूं नये ह्याणून असले तर हल्लीं केलेले लोकांस काय करावें. इत्यादि नमूद केले आहे.

फिर्यादचा स्वभाव आपणास उत्पन्न झालेले संदेह स्थानीं निवारण करावे असे उद्देशाचा आहे.

तसा असले तर ही, हे फिर्याद मुकदमा रकेच ठेवून क्रम प्रकार अपराधी लोक व कोणास तर ही साक्षी अपेक्षा केले तर तो साक्षी लोकांस आणि संस्थानास अवश्य वाटले तर तसें अवश्य करा. लिहिलेले साक्षी सुद्धां विचार करून क्रमशः साधक बाधक पाहून तीरमान पत्र लिहावें; ह्याणून रामेश्वर क्षेत्र ह्याणजे हा अपराधी लोक स्थायिक वास करणेचे स्थळास येऊन ते तारीख ते विचारास हजर होण्यासाठीं अपराधी लोकांस आणि हा विषयांत क्रमशः स्थळ अमळ व पूर्व सांप्रदाय अपराधी लोकांस आचरण सुद्धां कळण्यासाठीं संस्थानाकडून अपेक्ष केलेले हा स्थळवासी आंध्र द्रविड महाराष्ट्र ब्राह्मणामध्ये ६ साक्षीस सुद्धां विचारास हजर व्हावें ह्याणून नोटीस करण्यांत आले.

अपराधी लोकांचा आणि साक्षी लोकांचा सांगणें सारांश.

अपराधी लोक आपण पंचद्राविडामध्ये आर्य महाराष्ट्र
 ब्राह्मण झणून ही, कर्धी ही, रामेश्वर क्षेत्रांत राहून रामनाथ
 स्वामीचा कैकर्य झणजे देवळांत देवाचा अभिषेकास पाणी
 घालणे व देवाचा नैवेद्य करणे इत्यादिक सर्व कार्या वरून
 आणि क्षेत्र यात्रा करितां येणारे लोकांचा पौरोहित्यादि
 कार्य करण्यावरूनही जीवन करितो, झणूनही, बहुत दिव-
 सांचे पूर्ण उत्तर देश झणजे मुंबई वगैरे इलाख्यांत आपली
 पूर्विक, महाराष्ट्र ब्राह्मणावरोवर विवाहादि संबंध करून
 आले आहे, असे आपली कळण्यांत आली आहे. ऐलीकडे
 हा रामेश्वरांत अपराधी लोकांचा जातीमध्ये १९० कुटुंबा
 पर्यंत रहात असून येथेच विवाहादिक संबंध चालविण्या
 बदल मुल्या मिळत असल्या कारणाने बहुत दूर देशांतून
 विवाह करून येण्याचे अवश्यक नसल्या कारण वरून ही
 असे करून येण्याबद्दल द्रव्यानुकूल नसल्या कारणाने सुधा
 तद्देशांतून लग्न करून येत नव्हते. वर लिहिल्या अनुकूल-
 ताही बहुत दूर देशांतून लग्न करून येण्या बदल राहिलेले
 अनानुकूलताही नसल्या वरून किर्यादि लोक सांगणेची लग्न
 करून येण्याची संभव येऊन लग्न करून आले आहे झणून
 ही. आपल्यात कधिही उत्तर देशाचे महाराष्ट्र ब्राह्मण लोक
 आणि अनेक ब्राह्मण लोक सुधा येऊन पौरोहित्यादि कार्य

चालवून परस्पर भोजनादि सध्यवहार करून जात आहे झणून ही. हा क्षेत्रांत रामनाथ स्वामीचा पूजा बदल येण्याचे महाराष्ट्र ब्राह्मण आपलेमध्ये विवाह करून आपले बरोबर रहात होते झणून ही. हल्ली पूजा करीत असणार गोविंद भट वामन भट वासुदेव भट सुद्धां हा गावास आल्या नंतर बहुत दिवस आपलेमध्येच राहून अतिकडे देवळाचा म्यानेजर यांस व अपराधी लोकांस द्वेष उत्पन्न होऊन विरोध जहाच्या-वेळी म्यानेजरचा साह्यता वरून आपणास सोडून निराळे रहात. पुजादिक चालवीत आहे झणून हा आपल्या मध्येच अनेक महाराष्ट्र ब्राह्मण वगैरे येऊन क्षेत्र पौरोहित्यादि कार्य करून घेऊन येथे करणेचे सर्व दान वगैरे कार्य आपले द्वारीच चालवून जहाले आहे, झणून झणण्याविषयी हाजर असणेचे सन्नद झणजे पुणे पेशवाय, श्रीमंत विंचूर अण्णासाहेब, जहागिरदार कुरुंदवाड संस्थानाधिप, रामदुर्ग संस्थानाधीश, नरगुंद संस्थानीय, रामचंद्रपूर मठाचे स्वामी, इत्यादि लोक आणि बहुत लोक लिहून दिलेली शासन संस्थानांत हजर करून शेरानिशी परत घेतले आहे झणून ही, इत्यादि कारणावरून ही आपण महाराष्ट्र ब्राह्मण आहे असे लिहीत आहे.

१ संस्थानाकडून आपेक्ष केलेले साक्षा पैकी मंदुर राम

शास्त्री ह्यणणार अपराधी लोक पंचद्राविडा पैकीं आहे किंवा नाही तो भाग माहिती नाही. यांचा बरोबर सहपंक्ती भोजनादिक ह्या प्रांतांत चालत नाही. रामनाथ स्वामी देवळांत स्वामीचा सर्व केंकर्य अपराधी लोक करीत आहे. क्षेत्र पौरोहित्यादि कार्य यांनीं चालवितात. हल्लीं पूजा करणार महाराष्ट्र ब्राह्मणांनीं अपराध्यामध्ये रहात होते ह्यणून वगैरे लिहवीत आहे.

२ कोडूर सुब्रह्मण्य शास्त्री यांणीं अपराधी लोक पंचद्राविडांतर्गत ब्राह्मणच नव्हे ह्यणून ही कधीं ही हे लोकांस व इतर लोकांस सहपंक्ती भोजनादि चालू येत नाहीं. अलिकडे वेदाध्ययन करीत आहे, रामनाथ स्वामी देवळांत सर्व केंकर्य पूजा शिवाय चालू येत आहे. यांणीं पंचद्राविडांतर्गत ब्राह्मण नाहीं ह्यणण्या विषयीं श्री जगद्गुरु संस्थानांतून विलंबी संवत्सरांत दिलेलें श्रीमुख १ अपराध्यास व ह्या गांवचे महाजनास पौरोहित्य विषयीं कोर्ट द्वारीं व्यवहार चालविल्या समर्थी महाजनाकडून दिलेलें स्टेटमेंट नकळ १ कोर्टांत पौरोहित्य बाध्यतासाठीं झालेले तीरमानाचा नकळ २ ही आपली जवळ असून तो आधारावरून आणि अपराध्यास सांगणेचे नांवचा जात हा गांव शिवाय कोठेही नाही, असें कळून येण्यावरूनहि अपराध्यामध्ये विवाह करून घेऊन देवतापूजा

करीत राहिलेले महाराष्ट्र ब्राह्मणास उत्पन्न झालेले यास रामेश्वरचा पूजा करणे अधिकार नसल्या कारणानेहि ब्राह्मण नाहीं ह्मणून सांगतो.

त्याच्या बरोबर सव्यवहार करीत राहिलेले लोकांस प्रायश्चित्तादिकडून सव्यवहार घेणेचे आहे, असें अनेक लोकांस घेतले आहे ह्मणून लिहवीत आहे.

३।४ गोविंदभट वासुदेवभट सुधा हा गांवास आल्यावेळीं अपराधी लोकांमध्येच वास करून राहून ऐलिकडे रामेश्वराची पूजा करण्याबद्दल देवळाचा म्यानेजर आपेक्ष केल्या वरून त्यांचा आपेक्षा प्रमाणे अपराधी लोकांस सोडून हा रामेश्वर क्षेत्रांत असणार इतर माहाजन करविलेले प्रायश्चित्त करून घेऊन रामेश्वराची पूजा करीत आहेत. त्याचा ऐलिकडे अपराधी लोकांबरोबर हा गांवचा द्राविड महाजन आंध्र महाजन न गेल्यावरून आपणही जात नाहीं. अपराध्याबरोबर असलेला वेळीं श्राद्धादि कर्म सर्व त्यांच्यामध्येच चालवित होता ह्मणून ही अलिकडे त्याला सोडल्या नंतर वर सांगितलेले ह्या गांवचा इतर महाजनामध्ये करीत आहों. आपण पाहिल्यापासून अपराध्या वेदाध्ययन वगैरे सर्व करीत आहे. देवळांत पूजा एक शिवाय बाकी सर्व कार्य अपराध्या करीत आहों ह्मणूनही लिहवीत आहे.

संस्थानाकडून आपेक्ष केलेले साक्षा पैकीं द्रविड महाज-
नापैकीं वेंकटाचल दिक्षित पिच्चू वैश्यर हा दोवे हजर न
होऊन चुकले आहे.

श्री जगद्गुरु संस्थानस्थ यांणीं विचारांत निर्णय करून ति
रमान करणेचे विषय ह्या खालीं विवरण केले आहे.

काय ह्यणजे

१ अपराधी झालेले आर्य मंडळी लोक पंचद्राविडां पैकीं
मिळालेले ब्राह्मण आहेत किंवा नाहींत.

२ ब्राह्मण होऊन असले तर कोणते जातीचे असतील.

३ ह्या लोकांस इतर ब्राह्मणां बरोबर सहपंक्तिमोजन
आहे या नाहीं.

४ तसे नसले तर नसण्यास कारण काय.

५ अपराध्या हल्लीं करून आलेले विवाह साधु या
असाधु आहे.

६ पुढें असे विवाह करूं ये या न करूं ये.

तिरमान

१ आपराध्या पंचद्रवीडापैकीं मिळालेले ब्राह्मण ह्यणून
सांगावें. शिवाय नाहीं ह्यणून सांगण्यास साध्य नाहीं.
कसा ह्यणजे वर संस्थान स्थानी विचार केलेले साक्षा पैकीं

रामशास्त्री यांणी अपराध्या पंचद्राविडा पैकीं मिळालेले आहे किंवा नाही आपणास कळत नाही ह्मणून सांगत आहे. परंतु आर्य महाजन ह्मणून अपराधी लोकांसही व्यवहार आहे ह्मणून ही असे व्यवहार करणेचे ब्राह्मण शिवाय इतर लोकांस नाही ह्मणूनही आपणासहि परिशे मट्ट महाजन ह्मणून व्यवहार आहे. देवळांत देवाचें पाणी घालणार नैवेद्य करणार देवाच्या दर्शना बद्दल येणारा ब्राह्मण वगैरे सर्वास गंगामिषेक तिर्थ प्रसाद देणार अपराधी लोकच ह्मणून ही कोटी तीर्थांत पाणी काढून स्नान करविणेचे अपराध्या ह्मणून ही महाराष्ट्र देशांतून आलेले ब्राह्मण अपराध्यामध्ये विवाहादि संबंध करून घेऊन पूजादि कार्य करीत होते ह्मणूनही हल्लीं पूजादि करणार सुद्धां अपराध्या बरोबर राहून ऐलिकडे प्रायश्चित्त घेतलें आहे ह्मणण्या वरून आपणा बरोबर सहपंक्ती भोजन प्रतिभोजनादि करीत आहे ह्मणोन सांगत आहे.

२ साक्षी सुब्रह्मण्य शास्त्री यांणी अपराधा पंचद्राविडांतर्गत ब्राह्मण नाही ह्मणोन कंठोक्त सांगत आहे. तर असें सांगण्या बद्दल आधार विलंबी संवत्सरांत श्री जगद्गुरु संस्थानाकडून दिलेले श्रीमुख पहिला आधार सांगत आहे. सदरहू श्रीमुख कंठोक्त होऊन अपराधी ब्राह्मण नाही

ह्यणोन सांगण्यास अवकाश उत्पन्न करूं देत नाहीं. कसें ह्यणजे विलंबी संवत्सरांत दिलेले श्रीमुखांत श्रीस्वारी रामेश्वर क्षेत्रांत वृक्षमण तीर्थ धनुकोटी वगैरे जागामध्ये स्नानार्थ गेल्या वेळीं क्षेत्रसंकरूप वगैरे आपण सांगावे ह्यणून आल्या समर्थी अपराध्या महाराष्ट्र ब्राह्मणास मुली देऊन तो जांवयाकडून देवाचा पूजा करणेचे सांप्रदाय ठेवून राहिल्यावरून नहि तसा जावयास उत्पन्न झाले यांनीं रामनाथ स्वामी पूजा करणेचे सांप्रदाय नाही ह्यणूनहि कळून आल्या कारणानें मुद्धां संदेह उत्पन्न होऊन अपराध्यास जाती विपर्या आचरणा बदल विचार केल्या वेळीं कोणतेही न सांगल्या गेल्या वरून संकरूपादिक सांगण्यास अवकाश न देतां सोडिलें आहे. ह्यणून ही पुढें जाती निर्णय होऊन संस्थाना कडून आज्ञा देऊन येण्या पर्यंत अपराध्या कडून क्षेत्र संकरूपादि वगैरे करून घेऊं नये, हा लोकांकडून कोटी तीर्थांचें पाणी घेऊन स्नान करूं नये, असे आज्ञा देउन असल्या वरून अपराध्या ब्राह्मण आहे ह्यणून हो, या ब्राह्मण नाही ह्यणून हो विचारांतून निर्णय करून आज्ञा दिली नाही ह्यणुणें स्पष्ट होऊन आहे. तसें ब्राह्मण नाही ह्यणूनच निश्चय होऊन राहिले तर दुसरी आज्ञा निरीक्षावर हव्यकव्यादिक न करून ध्यावे ह्यणून सांगणेचा अवश्यक न होते. आणि वर

सांगितलेले विळंबी संवत्सरांत उत्पन्न झालेली आज्ञापत्र अंगिरस संवत्सरांत श्री जगद्गुरु महास्वामी होऊन असलेले नृसिंह भारती स्वामी यांचा श्रीमुखावरूनच रद्द करून अपराध्या ब्राह्मण नाहीं ह्मणण्या विषयी उत्पन्न होऊन असलेले संदेह निवारण झाले आहे, ह्मणोन ही विळंबी सालचा आज्ञाचा पूर्वी हा अपराध्या कडून चालवीत आलेले सर्व कार्य ही चालऊं यावे ह्मणोनही स्पष्ट सांगितली आहे. विळंबी संवत्सराचा आज्ञा तेच हा अपराध्या क्षेत्रास आलेले लोकांस क्षेत्र संकल्पादि हव्यकव्य करवीत होते ह्मणोनही कोटी तीर्थांचें पाणी सर्वास देत होते ह्मणोनही नष्ट करून असल्या कारणानें हा अपराध्या ब्राह्मण नसले तस फार दिवसा पासून संकल्पादि हव्यकव्य कार्य कसे चालवीत? येथील ब्राह्मण नसलेली लोक ब्राह्मण ह्मणोन सांगण्याबद्दल कदाचित् संकल्प अभ्यास केले असतील ह्मणण्यास साधारण १०-१० वर्षी पासून हा लोक संकल्पादि कार्य चालवून येत होते ह्मणण्या विषयी श्री संस्थानाकडून दिलेले श्री मुखांतून स्पष्ट कळून येण्या कारणानें तसे सांगण्यास साध्य नाहीं—अपराध्या ब्राह्मण नाहीं ह्मणोन दुसरी आधार ह्मणून सांगण्याचे मधुरा जिल्हा कोर्टात रामेश्वराचे आंध्रमध्य महाजनाकडून हजर केलेले स्टेटमेंट ह्मणणेचे एक व्यवहारामध्यें वादी

प्रतिवादी होऊन व्यवहार चालविण्या वेळीं एक कक्षीचा लोक आपली कक्षीस अनुकूल होण्यासाठीं लिहून दिलेले एक रिकार्ड अपराध्या अत्राह्यण ह्मणून दाखविण्याबद्दल समर्थ झालेले रिकार्ड ह्मणून संस्थान स्थानी अंगिकार करित नाहीतिसरे कोर्ट तिरमानांत हक्कदारी कोणाचा आहे ह्मणण्या विषयी विचार चालून अनेक कारणांतून क्षेत्र पुरोहिताचा हक्क अपराध्यांस संबंध झालेले नाही ह्मणून सांगणेचे संदर्भामधे श्रीजगद्गुरु संस्थाना कडून दिलेले ह्मणून वर सांगितल्या श्रीमुख कोर्टांत हजर होऊन तो श्रीमुखाचा आधारावर अपराध्या ब्राह्मण नाही ह्मणून सांगितल्या तिरमान अपराध्या ब्राह्मण नाही ह्मणून सांगण्याबद्दल पुरे झालेले आधार असणेचे रिकार्ड ह्मणून अंगिकार करित नाही.

४ अपराधाचा जातीचा लोक हा रामेश्वर शिवाय अन्यत्र कोठेही नाही ह्मणण्याचे कारणावरून अपराध्या ब्राह्मण नाही ह्मणोन सांगण्यास साध्य नाही. कशाला ह्मणजे अपराध्यांचा जात फलानें ह्मणोन न कळणें समर्थी कोठे आहे ह्मणोन हो, या कोठे नाही ह्मणोन हो, निर्णय करणेचें असाध्य आहे—प्रायशः हा देशांत आंध्राद्रविड हेच फार असणेचे, बाकी कमी. कर्नाटक महाराष्ट्र हा जात अपूर्व होऊन असल्या वरून अपराध्या हा गावांत मात्र वर सांगि-

तलेले एक जातीचेही नसून आर्य महाराष्ट्र ह्यणोन एक नांवानें १५०।२०० कुटुंब पर्यंत असल्यावरून एक रितीचा संशय करण्याबद्दल अवकाश आहे. तसें असलें तर ही इतरत्र ह्यणजे हा क्षेत्रसमीपांत कोठेही नसून हा स्थळांत मात्र राहण्यास कारण योजन करण्यांत हा लोक कोणतेहि एक देशाचे होऊन कदाचित् एक समर्या हा स्थळास येऊन मिळून येथें हें क्षेत्र असल्या कारणानें क्षेत्रवृत्ती कडून निव-
नोपाय चालत असल्याकारणानें सुद्धां येथेंच राहिले ह्यणोन सांगण्यास येतें इतकेच कारणानें अत्राह्यण ह्यणोन सांगण्यास होत नाहीं असें योजितों.

५- अपराध्यामध्ये विवाह करून घेतलेले यास उत्पन्न झाल्यास पूजा करणेचे अधिकार नाहीं ह्यणोन सांगत आहे. यांचा सांगण्यावरून अपराध्याचा घरचा मुलीस महाराष्ट्र देशाकडून आलेले ब्राह्मणांनीं विवाह करून घेत होते ह्यणोन स्पष्ट कळून येतें. अपराध्या ब्राह्मणच नसले तर बहूत दूर देशांतून पूजासाठीं येणार आपले देशांतून विवाह करून घेत नव्हते काय. कदाचित् लग्न होऊन असले तर ही पुनश्च लग्न करून घेत होते काय—या तसे विवाह नसून येथें येऊन अपराध्याचा मजकूर कळू व आपणांस ब्राह्मण्य गेलें तर ही जाऊंदे ह्यणोन मनःपूर्वक अपराध्यांत विवाह

करून ब्राह्मण्य सोडतात काय—हा कारणाने हे संभव न होईल. मुख्य कोणते एक प्राचीन संप्रदाय ह्यणोन सांगावे—कसे ह्यणजे उत्तर देशांतून महाराष्ट्र ब्राह्मण येथे येणेचे, असल्यानंतर अपराध्यामध्ये लग्न करून पूजा करणेचे—नंतर उत्पन्न झालेले यांनी पूजा करणेचे नाही ह्यणोनहि असे अनुसरून येऊन असतील—तसे अपराध्यापैकी लग्न केलेल्याच्या पोटांत उत्पन्न झालेले यांनी ब्राह्मण नाही ह्यणण्याचा कारणावरून पूजा अधिकार नाही ह्यणोन सांगणेचे असेल तर ब्राह्मण नसलेले अपराध्यापैकी विवाह करून याचा बरोबर भोजन प्रतिभोजन करून असलेले यांनी मात्र कसे ब्राह्मण होऊन असून योग्य होईल. हा कारणावरून ब्राह्मण नाही ह्यणोन सांगण्यास संदर्भ नाही. तर ऐलीकडे पूजा करणार कशाळा तसे केले नाही ह्यणोन ऐकिले तर हल्ली पूजा करणार पूजा करितांच हा क्षेत्रास आले नाही. येथे आल्यानंतरही अपराध्यास वाईट करावे ह्यणोन द्वेषाकडून राहिलेले म्यानेजरचा आश्रयवाने पूजा करण्यास नेमिले—तेच करण्यावर पहिले आपले देशांतून विवाह करून आले आहे. शिवाय बाकी राहिलेले अपराध्यामध्ये लग्न न करून घेतां आपले स्वदेशांतच लग्न करून आले असतील—जसे अपराध्या असे करून हल्ली पूजा करणार अपराध्यापैकी संबंध केले नाही ह्यणून

सांगणेचे पक्षास अब्राह्मणामधें फार दिवसापर्यंत वास करीत असून भोजन श्राद्धादिक ब्राह्मणकर्म हे सर्व अपराध्यामधेंच चालविले असतां अपराध्या अब्राह्मण म्हणोन येथें संबंध सोडिले म्हणून कसें सांगणें होईल? वर सांगितल्या कारणावरूनही अपराध्या निरांतकानें बहुत लोक महाराष्ट्र ब्राह्मणास आणि इतर ब्राह्मणाससुद्धां फार दिवसापासून पौरोहित्यादि कार्य करवीत त्यांचा बरोबर सव्यवहार चालत आल्याबद्दल त्यांचा कडून हजर केलेले अपराध्यांचा वांगमूलांमधें सांगितलेले रिकार्ड संस्थान स्थानी शोध करून पाहिल्यावरून ही हा क्षेत्रांत असणेचे कोटीतार्थ समस्त ब्राह्मणास अपराध्याच कडून स्नान करवीत असल्यावरूनही रामेश्वर देवळांत आलेले सर्वास सहजतेनें गंगाभिषेक तीर्थ सुद्धां देत आल्यावरूनही सुधा अपराध्या ब्राह्मण नाहीं म्हणोन व पंचद्रवीडांतर्गत नाहीं म्हणोनही सांगण्यास ही अनुकूल नाहीं. असें वाटते.

२ हा अपराध्या कोणते जाती म्हणण्या विषयीं असेच म्हणून हल्लीं निर्णय करण्याबद्दल कोणाकडूनही साध्य झालें नाहीं. हल्लीं आपराध्यांच्या आचरणा कडून विशेष होऊन अपराधी लोक महाराष्ट्र ब्राह्मणांस पौरोहित्यादि कार्य करवीत येण्याचें कळून आल्यावरूनही हा क्षेत्रांत असण्याचे

जाती पैकीं म्हणजे द्रविडा पैकीं दोन तीन प्रभेदस्त आपलो प्रभेदास मिळालेले तत् तत् प्रभेदानुसार पौरोहित्यादि कार्य करवीत आहेत. असल्यावरूनही तैलंग क्षेत्रास येणार सर्व आंध्रास आणि कर्नाटक कर्मी हवीक वगैरे प्रभेदाचा लोकांसुद्धां पौरोहित्य कार्य करीत येत असल्यावरूनही आलेले मध्वमतस्थास मध्वमतस्थानींच पौरोहित्यादि कार्य करवीत येण्याचें संप्रदाय असल्यावरून तसले सांप्रदायानुसार अपराध्या करवीत येणेचे पौरोहित्य संप्रदाय पहाण्यांतूनहि येथे रहाणेचे अपराध्याचे जाती झालेले १९०-२०० कुटुंबाचे लोक आपण महाराष्ट्र ह्मणून सांगण्यावरूनही हल्लीं विवाहादिक कार्य दुसरे कोणते देशासही जाऊन दुसरे कोणते जातींतही करूं न येतां महाराष्ट्रामधें करून आलेले कळून आल्यावरूनही महाराष्ट्र जातीच म्हणून सांगूं ये. तसा सांगण्या सुधा वर सांगितलेले कारण शिवाय दुसरा कोणत्या वरूनही जाती फळनेच म्हणून निर्णय करण्यास साध्य नाहीं.

३ अपराध्यास व हा देशांत असणार इतर ब्राह्मणास सहपंक्ति भोजनादि चालू आलेले कोणाकडूनहि कोणते रिकार्डांच्या आधारा वरूनही कळूं येत नाहीं. परंतु विशेष होऊन यात्रार्थ आलेले महाराष्ट्र ब्राम्हणास व अपराध्यास सुधा सव्यवहार चालू असतील असे रिकार्ड म्हणजे पौरो-

हित्या बद्दल लिहून देऊन हल्लीं अपराध्या जवळ असणेचा दस्ताऐवज कडून दिसून येते. हल्लीं संस्थानाचा नोटिशी आलेले यांत त्राम्हण असून त्राम्हण कर्म सर्व चालवीत असून सहपंक्ति मात्र नसतां कांहीं समुहाची लोक आपआपले समूहामध्येच विवाहादि संबंध करीत. बहुत लोक शृंगेरी गोकर्ण मैसूर हा प्रांत रहात आहे तसे त्राम्हण नसून सहपंक्ति भोजनादिक नसून जाण्याबद्दल असणेचें कारण सांगण्यास साध्य नाही. प्रायशः त्राम्हणामध्ये अन्ननियम करणेचें बहुत आहे. मुख्यत्वे अन्नव्यवहार करण्यासाठीं आपले मनास तृप्ती नसेल तर समाधान वाटत नाही. तसें असेल तरही एक जातीचे लोकांसच बोलावित नाहीं क्षणणेचें आश्चर्य आहे. त्या कारणानें कदाचित् हा अपराधि लोकांचा देश व आचार स्वभाव हे न कळतां अपरिचय देशाकडून आलेले लोकांबरोबर भोजन प्रतीभोजन करण्यास समाधान नसून सोडली असतील तर अशी उहा करणेचे आहे. शिवाय दुसरी कारण सांगण्यास संस्थानीय याम साध्य नाही असे अभिप्राय करीत आहे.

अपराध्या हल्लीं करून आलेले विवाह वर सांगितल्या कारणावरून एक तऱ्हेचे त्राम्हण म्हणून दृढ होण्याकडून शास्त्ररित्या त्राम्हणामध्ये केलेले विवाह असाधु होत नाहीं.

मुख्य विवाहादि संबंध करण्यास्तव कुटुशील स्वभाव अनुबंध विद्याधन हे सर्व विचार करून विवाहादि संबंध चालवावे म्हणून सर्व स्मृती व सूत्रांत सांगत आहे. तसे कोणतेहि विचारतां हा फिर्याद्या लग्न केलें नाहीं म्हणणें त्यांचा फिर्यादी वरूनच स्पष्ट होतें. तरहि हल्लीं चालले विवाह असाधु होत नाहीं असें संस्थानस्थ यांगीं तात्पर्य करीत आहे.

हा अपराध्यामध्ये लग्न करविण्याविषयी अपराध्या ब्राह्मणा पैकीं फलानें जातीचे झणून निश्चय करण्यासाठीं बलवत्तर झालेले आधार कोठेही मिळत नाहीं. इषु दुसरी कलमांत सांगितल्या कारणावरून महाराष्ट्र म्हणून सांगणेचे असले तरही त्यांत ही अनेक प्रभेद आहे. त्यांत सर्व प्रभेदाचे लोकही अन्योन्य संबंध करणेचे सांप्रदाय नसल्या कारणा कडून तो भाग विवाह करणार महाराष्ट्रा पैकीं कोणते प्रभेदाचे आहे म्हणण्या विषयांत त्यांचा त्यांचा जाती प्रभेदास चाडत आलेले सांप्रदायाकडूनही व आड वंगरे छुणे कडूनही आणखी फलानें जातीचा म्हणून निश्चय करण्यासाठीं अवश्य झालेले सर्व परीक्षा त्यांचा त्यांचा मनास तृप्ती होईल पर्यंत विचार करून शास्त्र अनुसरून करणार करूं ये झणून संस्थानस्थ स्थानी सांगण्याचें आहे. शिवाय

कधीही अपगधी लोकांस व फिर्यादी लोकांस विवाहादि
 संबंध न चालणेंचे कळून हल्लीं आम्हांच संबंध करूं ये
 म्हणून संस्थानांतून सांगण्याबद्दल आवकाश नाही. ब्राह्मण
 आहे या नाही म्हणणें मात्र संस्थानस्थ यांणीं विचार करून
 संग्रह झालेले पुराव्याकडून व यांचा आचार अनुष्ठान लोक
 व्यवहारावरून निर्णय करणेंचें आहे—शिवाय जातीचा
 अंतःप्रभेद निश्चय कारणेसाठीं साध्य नाही. हा मोकदमांत
 हा तीरमानांत नमूद केलेले पुराव्या शिवाय इतर तऱ्हेचे
 रिकार्ड वगैरे अपराध्याकडून हो या कधी ही अपराध्यांचा
 सव्यवहार सोडलेले हा क्षेत्रांत राहणार आंध्र द्रविड महाज.
 नाकडून हो या कोणाकडून हो हजर झाले नाही—हा
 विचार बहुत मोठे विषय असल्यावरून हल्लीं संस्थानाकडून
 सांगितलेले तिर्मानापेक्षां स्पष्ट निःसंदेह व विस्तार होऊन जाती
 वगैरे प्रभेदाबद्दल तिरमान सांगण्या करितां अपराध्या कडून
 हो या स्थळांत वास करणार इतर महाजनाकडून हो कोणा
 कडून हो या हल्लीं हजर झालेले रिकार्ड व पुराव्या पेक्षा
 अधिक आले तर हा तिर्मान पुनश्च चौकशी करण्यासाठीं
 योग्य झालेले आहे म्हणून व श्री संस्थानाकडून पूर्वीं दिनकर
 कृष्ण छत्रे वगैरे यांस दिलेले आज्ञा तीरमानाकडून रद्द केंद्रें आहे
 म्हणूनही श्रीजगद्गुरु संस्थानस्थ यांणीं तिरमान केंद्रें आहे.

हा नकल अलिवाग तालुका नागांव वगैरे ग्रामस्थाचा माहिती वदल पाठविण्यांत आले.

सही (तद्देशीय भाषेंतील लिपींत)

श्रीकंठ शास्त्री कारभारी.

नंबर ४६४

श्रीविद्या शंकर

श्रीमत्परमहंस परिव्राजकाचार्यवर्यपदवाक्यप्रदान पारावार-
पारिण यमनियमासनप्राणायामप्रत्याहारध्यानधारणःसमा-
ध्यष्टांगयोगानुष्ठानिष्ठ तपश्चक्रवर्यनाद्यत्रिच्छिन्नगुरुपरंप-
राप्रसप्तदर्शनस्थापनाचार्य व्याख्यानसिंहासनधीश्वर स-
कलनिगमागमसाहस्य सांख्यलक्ष्यपतिपादक वैदिकमर्ग-
प्रवर्तक सर्वतंत्रस्वतंत्रादि राजधानी विद्यानगर महाराज-
धानी कर्नाटकसिंहासनप्रतिष्ठापनाचार्य ऋष्यशृंगपुरवराधी-
श्वर तुंगभद्रातीरवास श्रीमद्विद्याशंकरपादपद्माधारक श्रीम-
न्महिहारती स्वामी गुरुकरकमलसंजात शृंगेरी श्रीसच्चि-
दानंदशिवाभिनव नृसिंहभारती स्वामिभिः

प्रियशिष्य बोंबाय इलाखा अळीवाग तालुका नागांव
ग्रामस्थित अशेष ब्रह्मवृंद विषये श्रीनारायण स्मरणपूर्वक
विरचिता शिवस्समुल्लसंतुतरां — असेतु हिमाचलप्रसित्वात्र-
मवत्श्रीमच्छंकरभगवत्पादाचार्यनिर्मित श्रीशारदापीठविषयिणी
भक्तिरनवधिकश्रेयोनिदानभितिसार्वजनिनभेतत्त्वांप्रतः तुर्द्धी पा-

ठविलेले मिति पौष शुद्ध ९ चे विज्ञापन पत्रिकावर श्रोतस्थान स्वारी रामेश्वर क्षेत्रास दिग्विजय ज्ञाल्यावेळीं आर्य महाराष्ट्र मंडळीचा जाती प्रकरणांत क्रमशाहा विचार करून व रिकार्डीत समजलेले पुरावा वरून तिरमान पत्राचा नक्कल आला-हिदा तुम्हाकडे पाठविले आहे. हा आर्य महाराष्ट्र लोक वास करणेचें रामेश्वर क्षेत्रांत वर्तमानकाळ पर्यंत चालत येण्याचे अनुभव व आचरणाबद्दल विचार करण्यांत कळगेचे मजकूर म्हणजे हा आर्य महाराष्ट्र म्हणणार ग्राम्हण असें कळून येतें. परंतु ग्राम्हणा पैकीं कोणते प्रभेदाचा आहे म्हणण्या विषयीं बलवत्तर पुरावा वरून दृढ होत नाहीं. त्या लोक सांगणेचे कारणावर आणि त्यांनीं अनुसरून येण्याचे कांहीं संपदाया वरून महाराष्ट्र असें सांगणेचें दिसून आले तर ही तसेंच निश्चय सांगण्या बद्दल तृप्ती झालेले कारण मिळत नाहीं. हा लोकांस इतर ब्राह्मणाबरोबर हा देशांत सहपंक्ती भोजनादि सव्यवहार कधींही नाहीं क्षणून कळून येतें- हा लोक हजर केलेले पौरोहित्य कामाबद्दल लिहून घेतलेले कांहीं इस्तऐवजाचा आधारावरून महाराष्ट्र देशांतून आलेले कांहीं ब्राह्मण लोक सव्यवहारादिक चालवून जात असतील असें सांगणेचें भाग आहे. परंतु तोच बलिष्ठ झालेले आधार असे योजण्या-बद्दल होत नाहीं. हल्लीं त्यांचा बरोबर केलेले विवाह संबंध

अज्ञान वशांत चाललेले आहे. एक तऱ्हेचा ब्राह्मणामध्ये चालले आहे असे सांगण्या वरून त्यागहि असे सांगण्या बदल शास्त्राधार नाही. हे धर्म सूक्ष्म जाणून स्वधर्मास लोप न होणे सारखे वर्तणूक ठेवणे श्रेयस्कर आहे. मिती जयनाम संवत्सर श्रावण कृष्ण ६ श्रीस्वारी मुक्काम रामनाथपूर संस्थान. (श्री)

या निवाड्याची भाषा त्या देशची असल्यामुळे थोडी ज्ञानेश्वरी सारखी समजण्यास कठीण पडते. तथापि मनन करून निस्पृह बुद्धीने निकाल मनांत आणणारास कांहीं अडचण येण्यासारखी नाही. त्यांतून निवाड्याच्या अर्थाचा ताळा जमविण्यास गोषवाच्याचें जें एक पत्र आहे तें निवाड्याच्या खऱ्या अर्थाचें चांगलेंच बोधक आहे. पण नागांव गांव काय विचारता? त्या निवाड्याच्या अर्थातराचीच झोंबी उडाली. कारण समजून आड रस्त्याला जाणाराला कोण परतवील. म्हणून खरा अर्थ काढण्यासाठीं एक आक्रा असा-मीची कमेटी नेमली गेली. पण ती कमेटी नेमण्यांतही अशी एक मोठी चूक झाली कीं जे लोक आंतून रामेश्वरकरांचा पक्ष धरून रात्रदिवस काळजीत आहेत तेच या कामांत पंच. फार काय सांगावें पण मागाहून असे समजले कीं त्या रामेश्वरकरांच्या तोंडांत सांपडलेली एका पंचाची

प्रत्यक्ष पुतणी व एका पंचाच्या मेहुणीची मुलगी. ते जरी अगदी खरे निस्पृही असले तरी त्यांनी दुसरें काय मत द्यावें ? त्यांच्या मुलीचा कळवळा त्यांनी बाळगिलाच पाहिजे. ते विरुद्ध मत देणारांशीं गोड बोलतात हाच मोडेपणा समजा. तेव्हां त्या दोन पंचांचीं मते एका बाजूस ठेविलीं तर चार असामींचें मत “ रामेश्वरकरांशीं रोटीबेटी व्यवहार करावा ” अशी शंकराचार्यांची आज्ञा असल्याबद्दल आहे. आणि पांच असामींचें याच्या उलट आहे. हे रामेश्वरकराचा पक्ष धरलेले चार आणि दोन असे जे सहा पंच आहेत या सर्वांची एक गोष्ट लिहिल्या वाचून राहावत नाहीं. ह्मणजे रामेश्वरकरांनीं जें बूक छापलें आहे त्यांतल्याच त्यांच्या जवान्या पहा. त्यांत एक अमा संगनमता सारखा ओर्तीव नमुना उतरला आहे कीं जगद्गुरुचे जे दोन कागद निवाडा आणि त्याच्या सारांशाचें पत्र असे आले आहेत त्या पैकीं निवाडा मात्र खरा समजावा आणि पत्र खोटें समजावें, असें सर्वांनीं ह्मटलें आहे. असें त्यांना ह्मणण्याचें कारण काय तर उघड झालें कीं पत्र आहे त्या निवाड्याच्या सारांशाचें तेव्हां वाचण्या बरोबर लोकांच्या ध्यानांत निवाड्याचा खरा अर्थ येऊन रामेश्वरकरांना आज कोणीच विचारणार नाहीं. पण तें पत्र प्रत्यक्ष मात्र खोटें ह्मणतां आलें नाहीं. कारण

फौजदारी होईल ह्मणून लाक्षणीक शब्द वेगळ्या वेगळ्या
 तऱ्हेने घातडे आहेत कीं, या पत्राची किंमत कोणी समजूं
 नये. याचीं कारणें त्यांनीं काय लावलीं आहेत? तर एक
 ह्मणतो त्याजवर कारभाऱ्यांची सही नाही. एक ह्मणतो
 त्यांजला हें पत्र पाठविण्याची गरजच नव्हती. अशीं अनेक
 आहेत. पण असलीं अयोग्य कारणें लावल्या मुळेच मला
 उबड यांच्या लिहिण्यांत कपट आहे असें ह्मणण्याचा प्रसंग
 आला. कांकीं या कागदावर जगद्रुखंच्या संप्रदाया प्रमाणें
 त्यांच्या हातची या कागदाखाली " श्री " अशी सही आहे
 व वर जीं " श्रीविद्याशंकर " अशीं अक्षरें आहेत तीं प्रत्यक्ष
 स्वामीमहाराजांच्या शिक्यांतलीं शिक्यासह आहेत. तेव्हां
 जगद्रुखंच्या हातच्या सहीपेक्षां कारभाऱ्यांच्या सहीची मात-
 बरी विशेष समजावयाची कीं काय? चांगला तर्क. पण या
 बदल हातच्या कांकणास आरसा कशाळा पाहिजे? तें पत्र
 खोटे पुढें केडें आहे. हा आरोप पत्र दाखविणारावर आण-
 ण्याबद्दल आह्मी क्षौर प्रायश्चित्त घेऊं असें हे पत्र कबूल
 करित असले तर तें पत्र नंबरीच आहे, त्याचें उत्तर मागवूं-
 असो. मिळून मागावांत अपसांत तडे मजून दुफळी झाली.
 वाहवारे मौज. रामेश्वरकरांनीं आमच्या मुर्तींना उपटून
 मजा मारावी. मुर्तींच्या बापांनीं व दलाशांनीं शेताभातांची

चमाण उडवावी आणि आह्मी आपलें खरें काम सोडून आपसांत लढावें. यालाच ह्मणतात कलिधर्म. पण या संबधानें असा एक मोठा चमत्कार वाटतो कीं हीं तर कमेटीचीं मते, जरी रामेश्वरकरां कडे गुली दिलेले लोक घरले तरी दोन्ही बरोबरी सारखीच ह्मणजे पांच सहा अशीच आहेत. परंतु कदाचित् जरी अक्रा ही आमचीं मते आमिमानें एक झालीं असतीं तरी मते खोटीं आहेत अशी जर कोणास शंका आली तर पृथ्वीत विचारण्यांस जागा नव्हती कीं काय? व जर हा निकाल श्रृंगिरीमठ जगद्गुरूं कडलाच आहे तर त्यांनां ही विचारण्यांस हरकत होती कीं काय? या बदल आपल्याच गावांतल्या मतावर दुफळी व लढाई कशाचा पाहिजे होती? पण हें बोलावें कोणाजवळ. एक तर्फेचे मात्र लोक ह्मणतात कीं सर्व ठिकाणचीं मते आलीं तर आह्मी रामेश्वरकरांस घेऊं. पण दुसरे तर्फेचे ह्मणतात कीं आह्माला कोणाच्या मताची जरूरच नाही. आमच्या मतानें आह्मी आजच रामेश्वरकरांना पंक्तीस घेतलें. तेव्हां आतां आमच्यासारख्यानीं काय करावें? धडधडीत जर या रामेश्वरकरांच्या जाती बदल हजारां संशय आहेत आणि यानां आह्मी पंक्तीस घ्यावें अशी जगद्गुरूंची आज्ञा ही या निवाड्यांत आपणास कोठें दिसत नाही तर आतां आपणही

या मेळ्यांत शिरून जातीचा भिसमिछा करून ध्यावा कीं काय ! दोही कडून मोठें संकटच आहे. आणि त्या पक्षाच्या लोकांचा तर असा पगम चालटा आहे कीं रामेश्वरकर हे आहेत श्रीमंत. ह्मणून त्यांच्या कडून एक लांबलचक बूकच छापविले व त्या बुकांत शुद्ध पाद्रीचा थाट उडवून जसे पाद्री लोकांनी आमच्या श्रीकृष्णाची आणि एशुख्रिस्ताची तुळणा करून कृष्णास लबाड ठराविले. त्याच प्रमाणें यांनी जगद् गुरुच्या निवाड्यांत रामेश्वरकरांस पंक्तीस घेण्याची आज्ञा नाही, असें मत देणाऱ्या कमेटीदारांस मूर्ख ठराविले आहे तितकेंच नव्हे तर रामेश्वरकरांना आर्य ब्राह्मणाचा किताब देऊन आपल्या पेशांही त्यांची उच्चस्थानी योजना केली आहे हे एक प्रकारें पहणाराच्या डोळ्यांत धूळ घालणें नव्हे काय ! बुकांतील मजकुरांतल्या उघड लबाड्या दिसतात त्या पैकीं कांहीं मासले दाखवितों.

१ कुंभकोण स्वामींचें निशाणी ११ चें जें पत्र छापलें आहे त्या पत्रावर स्वामीमहारांकडील शिपायाचीही सही नाही. नंबर नाही व शकमिती नाही असें असून तें पत्र हे ब्राह्मण ठरविण्या करितां पुढें केले आणि शृंगिरी मुख्य मठाची स्वतःची सही, शिका नंबर शकमिती असून तें पत्र

नाकबूल करितात तेव्हां या बुकाला पाद्रीची उपमा न द्यावी तर काय ह्मणावें ?

२ निशाणी १४ चीं जीं दोन पत्रें आहेत त्या पैकीं एक पत्र ९० वर्षांचें असून त्यांतील मजकूर पाहतां " प्रथ-
मारंभी सत्पुरुष काय ह्मणतात " आणि " हेचिदान देगा देवा " इतकेंच शब्द आहेत आणि त्यावरही सही शिक्का नाहींच. दुसऱ्या पुढरुपा विन निशाणीच्या पत्रावरही सही नाहीं. तेव्हां ही पत्रें केवळ लबाडीची असें ह्मणणेंच येतें.

३ निशाणी पंद्रा यांत जी एक यांनीं आपणाशीं पंक्ती व्यवहार केल्या बद्दल लांबलचक मोठ्या लोकांची यादी दिली आहे त्या पैकीं अन्नव्यवहार केल्याबद्दल एकाच्या हातचाही कागद अद्याप यांना दाखवितां आला नाहीं. तेव्हां त्या यादीचा उपयोग काय? उपाद्धीक मिळालें ह्मणून तो पंक्ती पावन झाला असें नव्हे आणि कोणी फसून जेवला असला तरी ही उपयोग नाहीं. आपल्या जातीचे ब्राह्मण आहेत अशी आर्क्षी आपली अमुक कारणावरून खात्री करून घेऊन मग यांच्याशीं पंक्ति व्यवहार केला अशी पत्रें संस्थानिकांचीं पाहिजेत. तीं पर्यंत सर्व आर्क्षी थापा समजूं. असो त्या मूर्ख पत्रां पैकींच मीही एक मूर्ख आहें सबब मी दिलेले आपले मत तुम्हा सर्व ब्रह्मवृंदापुढें आतां सविस्तर

करून ठेवितों त्यांचे अवलोकन होऊन घरील निवाड्याच्या अर्थात आणि माझ्या समजुतीत जो कांहीं फरक आपणास वाटेल तो सर्वांनी कृपा करून सांगावा ह्मणजे माझी मूर्खता वाजवी असल्यास मला ती पदरांत घेतां येईल. रामेश्वरकर माझे सोयरेही नाहींत आणि द्वेषीही नाहींत. फक्त जाती धर्माच्या सोयरेपणाकरितां लढणें आहे.

जगद्गुरूंच्या निवाड्यांत सहा मुद्दे घेतले आहेत.

१ ला—ही मंडळी पंचद्रविडार्गत आहे किंवा नाहीं?

२ रा—असले तर कोणत्या जातीचे असतील?

३ रा—यांचा इतर ब्राह्मणांशी पंक्तिव्यवहार आहे किंवा नाहीं?

४ था—तो नसल्यास त्यांचे कारण काय?

५ वा—यांनी केलेले विवाह योग्य कीं अयोग्य होतील?

६ वा—असे विवाह यांनी करावे कीं नाहीं?

या मुद्द्यां पैकीं प्रथमचा मुद्दा जरी लांब लचक आहे तरी त्या मुद्द्याचा निकाल दिलेला तीन ठिकाणीं ह्मणजे या मुद्द्याच्या निकालाच्या आरंभीं मध्ये व शेवटीं अशीं स्पष्ट वाक्यें आहेत तीं येणे प्रमाणें, आरंभाचें “अपराध्या पंचद्रविडा पैकीं मिळालेले ब्राह्मण ह्मणून सांगावें. शिवाय नाहीं ह्मणून सांगण्यास साध्य नाहीं” शेवटचें वाक्य “अपराध्या ब्राह्मण

नाहीं व पंचद्रविडांतर्गत नाहीं ह्मणून ही सांगण्यासही अनु-
 कूल नाहीं असे वाटते" मघले "अपराध्या हा गांवांत
 मात्र वर सांगितलेले एक जातीचेही नसून आर्य महाराष्ट्र
 ह्मणून एक नांवाने १६०-२०० कुटुंब पर्यंत असल्यावरून
 एक रीतीचा संशय करण्याबद्दल अवकाश आहे इतकेच का-
 रणाने अत्राह्मण ह्मणून सांगण्यास होत नाहीं असे योजितो"
 या तिन्ही वाक्यांचा डोक्यांत नीट विचार केला तर हे रामे-
 श्वरकर पंचद्रविड ब्राह्मणां पैकींच आहेत अशी तरी जगद्गु-
 रुंची पूर्ण खात्री झाली असे कोणी सांगू शकेल काय?
 जर कोणी या वाक्यांचा अर्थ दुसरा करील तर त्यांनी सम-
 जूत करून दिल्यास त्याला आक्षेप, गुरू समजू. हे ब्राह्मण
 नाहीं असा मात्र विशेष पुरावा न मिळाल्या कारणाने
 ब्राह्मण नाहींत असे आह्मांस ह्मणतां येणार नाहीं असे मात्र
 आचार्यांनी आपले मत प्रदर्शित केले आहे. त्या प्रमाणेच
 ते पंचद्रविड असतील ह्मणून आपणांसही घेऊन चालवयाचे.
 बरे पंचद्रविड असतील असा जरी आक्षेप सिद्धांत मानून
 बसलो तरी "आंध्राः कर्नाटकाश्चैव द्रविडा गुर्जरास्तथा ॥
 महाराष्ट्रा इतिख्याता पंचैते द्रविडास्मृताः" या वाक्या प्र-
 माणे या सर्व पंचद्रविडांचे तरी आमच्याशीं रोटीबेटी व्यव-
 हार कोठे आहेत? गुर्जर ब्राह्मणांचेच नजीकचे उदाहरण

पहा. तेव्हां आतां पंचद्रविडां पैकीं कोणत्या जातीचे असावे या दुसऱ्या मुद्यावर विचार करावयाचा. त्याबद्दल वाक्य. "हा अपराध्या कोणते जाती ह्मणण्या विषयीं असेंच ह्मणून हल्लीं निर्णय करण्याबद्दल कोणाकडून ही साध्य झालें नाहीं. हल्लीं अपराध्याच्या आचरणाकडून विशेष होऊन अपराधी लोक महाराष्ट्र ब्राह्मणास पौरोहित्यादि कार्य करवीत येण्याचें कळून आल्यावरूनही (मध्यंतरीं आणखीं कारणें आहेत) अपराध्याचे जाती झालेले लोक आपण महाराष्ट्र ह्मणून सांगण्यावरूनही महाराष्ट्र जातीच ह्मणून सांगूं नये. तसा सांगण्या सुद्धां वर सांगितलेले कारणा शिवाय दुसऱ्या कोणत्या वरूनही जाती फारनेच ह्मणून निर्णय करण्यास साध्य नाहीं."

या वाक्यांवरून महाराष्ट्र तरी खास आहेत असें आचार्यांस वाटलें असें कोणास दिसतें काय? पंचद्रविड ह्मणण्यास आठ आणे संशय होताच. त्यांत महाराष्ट्र ह्मणण्यास बारा आणे संशय आला. बरें महाराष्ट्र ब्राह्मण असें ही कबूल केलें तरी आह्मी पंचद्रविडां पैकींच महाराष्ट्र ब्राह्मण असें ह्मणणाऱ्या हल्लीं पंचवीस जाती निघतीळ पण पंक्तीस बसणाऱ्या आमच्या पांच चारच जाती आहेत तेव्हां आचार्यांनीं काढलेल्या तिसऱ्या मुद्याच्या निकालाची अवश्य-

कता आली. क्षणजे या लोकांशीं आह्मी पंक्ती व्यवहार करावा कीं माहीं. या बदल आज्ञा काय आहे ती पाहण्याचें आवश्यक आलें. त्या विषयीं वाक्य “अपराध्यास व हा देशांत असणार इतर ब्राह्मणास सहपंक्तिभोजनादि चालू आलेले कोणाकडूनही कोणते रिकार्डाच्या आधारावरूनही कळू येत नाहीं.”

परंतु यात्रार्थ आलेले महाराष्ट्र ब्राह्मणास व्यवहार चालू असतील असें पौरोहित्याबद्दल छिहून दिले दस्ताएवजाकडून दिसून येतें. या वाक्यावरून ते जेथें राहतात तेथेही कोणाच यांच्याशीं पंक्ति व्यवहार करीत नाहींत असें स्पष्ट दिसत असतां फक्त पौरोहित्य त्यांजला कोणी दिलें असलें तरी शंका निवाह्यावर अन्न व्यवहाराचें घाडस आह्वाला कसें करतां येईल? या अन्नव्यवहाराच्या कामीं तर आचार्यांनीं रुपया पैकीं एक आणासुद्धां आह्वांस परवानगी या निवाड्यांत दिली नाहीं. आतां चौथा मुद्दा कीं अन्नव्यवहार नसण्यास कारण काय? याबद्दल वाक्य “हा अपराधी लोकांचा देश व आचार स्वभाव हे नकळतां अपरिचय देशाकडून आलेले लोकांबरोबर भोजन प्रतीभोजन करण्यास समाधन नसून सोडलीं असतील तर अशी ऊहा करण्याचें आहे ” या वाक्यावरून अमोळख्या मनुष्याचा देश आचार स्वभाव पाहि-

ख्यावांचून त्याच्याशी अन्नव्यवहार न करणे हे योग्य आहे असे आचार्यही कबूल करितात. यावरून व आह्यांला यांचा आचार देश वगैरे समजल्यावांचून यांच्याशी अन्नव्यवहार करण्याची मोठीच अडचण येऊन पोचली. आतां पांचव्या कलमाचा विचार ह्मणजे झालेले विवाहांची वाट काय. या विषयी वाक्य “अपराध्या एक तच्चेचे ब्राह्मण ह्मणून दृढ होण्याकडून शास्त्ररीत्या ब्राह्मणामध्ये केलेले विवाह असाधु होत नाही. ” या वाक्यावरून झालेले विवाह ब्राह्मणा प्राह्मणांत आहेत ह्मणून वारसाच्या वगैरे संबंधांस बाधक नाहीत असे आचार्यांनी सांगिले पण झालेल्या विवाहाच्या वधुवरानां पंक्तीस घेऊन जेवण्यास दोष नाही हा अर्थ या वाक्यांतून आमची कांहीं मंडळी काढते ती गहन व्युत्पत्ती मजला अजून समजली नाही. असो आतां शेवटचा मुद्दा राहिला पुढे असे विवाह करावे “कीं न करावे” या मुद्यांत आचार्यांनी स्पष्टच लिहिले आहे कीं, “हा अपराध्यामध्ये लग्न करण्याविषयी अपराध्या ब्राह्मणां पैकीं फलांने जातीचे ह्मणून निश्चय करण्यासाठीं बलवत्तर झालेले आधार कोठेही मिळत नाही ” या वाक्यावरून जो दुसरा मुद्दा कीं हे पंचद्रविडा पैकीं कोणते जातीचे असावे. त्या बद्दलही आमची खात्री झाली नाही असे आचार्यच ह्मणतात कीं नाही हे वाचकांनी

च सांगवें. आमचा आमह नाही त्या. प्रमाणे " महाराष्ट्र
 हणून सांगणेचें असलें तरही त्यांत अनेक प्रमेद आहे "
 हें सर्व वाक्य व निवाळ्याचा शेवटचा सर्वच पारिभाष वाच
 कांनी वाचून पाहवा हणजे पुढें बेटिव्यवहार करणें तो आपल्या
 जातीचा तपासून घेऊन जातवाल्यांनी करावा. आझाला
 यांचा प्रमेद तर मुळाच समजत नाही असे त्यांनी हटल्याचें
 स्पष्ट कळून येईल. आतां आझाला त्यांनी नको करूं कोठें
 हटलें आहे! अशीजर कोणी शंका काढली तर तुझी आणखी
 चार जातीना ते आमचे ब्राह्मण हणून पंक्तीस घेतलेंत तर
 आचार्याचें कायजातें? तुझी अविराचें कर्म केलेंत तर लोक
 मात्र तुझांस अलग ठेवतील आणि ज्यावेळी आचार्याकडे
 प्रसंग येईल त्यावेळीं मात्र आचार्य तुपचें वेगळें पान
 मांडून लोकांस घेऊन जेवतील. लेखन विस्तार होतो हणून
 सारांश कळवितों कीं या शंकराचार्याच्या देन्ही पत्रांवरून
 माझ्या मते हेंच निश्चित आहे कीं या रामेश्वरकरांचा पुरा
 शोध लागण्यावांचून हणजे हे मुळचे कोठचे, यांचे आचार
 कसे, यांचे गोत्र संबंध कसे, यांचा पक्का शोध लागण्यावांचून
 यांजला पंक्तीस घेऊं नये. कारण या रामेश्वरकरांस त्या
 जागीं कोणीही पंक्तीस घेत नाहीत तथापि त्यांनी त्या
 वेळेसही आपण कोडून कोण आलों हें आपलें मुळ

सांगितलें नाहीं. आतांच्या पुरुषांस दिइशें वर्षे झालीं पण पूर्वींच्या लोकांनीं आपलें मूळ नाहीं दाखविचें तेव्हां कांहीं तरी घोडे पेंड खात असेच असें ह्मणावें लागतें. आतां कांहीं मंडळी ह्मणत्ये यानां कोकणस्थांचीं उपनावें आहेत व कांहीं लोकांचे इकडे संबंधीही आहेत. यावर आमच्याच तोंडानें त्यांनीं बोलून घ्यावें हें बरोबर नव्हे. पण जर आचार्यानाच जातीबद्दल संशय आला असला तर कोकणस्थांच्या उपनावाचे किरिस्तवही जागोजाग आढळतात. आतां नवीन यांचे संबंधी कांहीं कोकणस्थ झाले असतील पण एकदां मुंडलाकीं झाला फकीर. त्यांच्या पुराव्यावरून पूर्वीं रामेश्वरीं गेलेले कोण होते हें कसें समजावें. मी इतकी स्पष्ट लेखणी चालविणारा गृहस्थ नव्हे, पण मी आपल्या पूर्वींच्या मतांत फार अदबी ठेऊन आचार्यांच्या ह्मणण्याप्रमाणें यांना हे पंचद्रवीड समजून बलेडा मोडण्याकरितां या लोकांस तूर्त गुजराथी ब्राह्मणामारखेंच वागवावें असें ह्मटलें होतें. तथापि त्या लिहिण्याची त्यांनीं हेळणा करून टीका केली सबब आतां वरें लिहितों कीं गुजराथी लोकांकडे आह्मी फराळ हीं करितों व त्यांना अनुष्ठानांत घेतों पण यानां तसेंही जपळ करावें अशी शंकराचार्यांची आज्ञा दिसत नाहीं.

श्रीजगद्गुरु मठ शृंगेरी यांस विज्ञापना.

श्रीमत्परमहंस परिव्राजकाचार्य निगमागमार्थप्रकाशक स-
दसच्छोधक कांडत्रयप्रतिपादक श्रीमद्राजाधिराज जगद्गुरु
संस्थान मठ शृंगेरी यांच्या सेवेशीं.

शिष्यानुशिष्य रामचंद्र गोविंद शास्त्री बाम यांचे साष्टां-
गानेक प्रणाम. विशेष—कांहीं रामेश्वरकर लोकांच्या जाती
निर्णयाच्या कार्या आपल्या संस्थानांतून नागांव मुक्कामी जें
आज्ञापत्र आठें होतें त्यांतीळ मजकूर येणें प्रमाणें.

“ मिति पौष शु० ९ ची विज्ञापनपत्र प्रविष्ट होऊन सर्व
मजकूर श्रुत झाले. सेतुबंधरामेश्वर येथें राहणार आर्य ब्राह्मण
यांचा बरोबर कन्यासंबंधानें तुमचे प्रांतांतीळ राहणार को-
कणस्थ लोकांनीं केल्या प्रकरणांत येथून दिलेली नंबर २७४,
३१६ आणि जनार्दनपंत बापट जमखिंडीकर यांस दिलेली
नंबर ९६८ असे तीन आज्ञा पत्र आमचे आज्ञेवरून दिलेली
आहे. सदर आर्य ब्राह्मण लोकांवर पंचद्रविडांतर्गत ब्राह्म-
णांनीं कन्या संबंदादिसव्यवहार करणेचें वहिषाट नाही ब्र-
ह्मण्याचा मजकूर सदर आज्ञापत्रावरून स्पष्ट होत आहे. श्री
संस्थान स्वारी सत्वर श्री सेतुबंधरामेश्वरास जाण्याची योजना
आहे त्या वेळीं या प्रकरणांत तेथलचे विद्यमान पूर्ण शोध

वेऊन अखेर निकाल जो होईल त्याचा तपशील तुम्हांस आज्ञा देण्यांत येईल. तों पर्यंत हल्लीं कोण कोण कन्या देऊन अन्न व्यवहारादि संबंध केली आहे त्यांनीं कन्यांस मवण्यांच्या घरीं सोडून आज पर्यंत सव्यवहार केल्याबद्दल पंचगव्य प्रायश्चित्तानें समा द्वारा वेऊन शुद्ध होऊन पुढें सदर आर्य ब्राह्मण लोकां बरोबर सव्यवहार न करीत असावें. सुज्ञ लोकांस पत्र द्वारे विशेष आज्ञा देण्याची काय आहे. मिति पौष वद्य ६ मुक्काम मधुर जिऱ्हा पेरियकुळ तालुका मेळमंगल अग्रहार- श्री."

अशा प्रकारचें वर्सई येथें ही आलेलें आज्ञापत्र या बुकांत लिहिलें आहे. या दोन्ही पत्रांतली आपली भाषा पाहतां जें जें या रामेश्वरकरांच्या संबधानें जगद्गुरूंच्या ध्यानांत आलें त्या बद्दल स्पष्टरीतीनें आज्ञा होत आली व जरी रामेश्वरकर मंडळीनें "ती खोटी आहे. स्वामी आमच्यापार्शीं तीस हजार रुपये लांच मागतान" असें छापिल जाहिरातीनें ही बरोबर कळविलें. तरी आमच्या मंडळीनें जद्गुरूंचीच आज्ञा मान्य करून रामेश्वरकरांशीं अन्नव्यवहार घडल्याबद्दल प्रायश्चित्त घेतलीं. कारण आह्यां शिष्यवर्गांनां जगद्गुरूंचीच आज्ञा मान्य झाली पाहिजे अशी बहुधा आमच्या प्रांताची समज आहे. तूर्त माझा जगद्गुरूंच्या चरणापार्शीं विनंती कर-

प्याचा हेतू इतकाच आहे कीं रामेश्वर येथून जें कारमाऱ्यांचें
 या संबोधें तिरमान आलें त्या तिरमानांत या रामेश्वरकरांबद्दल
 कोणतीच स्पष्टपणें आज्ञा नसल्यामुळें या तिरमानाचा मळ-
 ताच अर्थ तत्पक्षीयांना कोरून काढण्यास अवकाश सांपडला
 आहे. वाजवीच आहे. ज्या लोकांनीं हजार हजार बाराबा-
 राशें रुपये मुलीचे तोंडांत टाकले आहेत त्यांच्या ते घाटींत
 एकदम कसे उतरावे? परंतु असें संशयित तिरमान छिहि-
 ण्याची आपले कारमाऱ्यांस मात्र गरज नव्हती. जगद्गुरु
 तीस हजार रुपये लांच मागतात असा सर्वत्र पुकारा कर-
 णारे जे गुरुद्वेषे हे रामेश्वरकर यांची जाती जर आजपर्यंत
 सर्वत्र ब्राह्मण्याविरहित राहिलेली आहे आणि यांच्याशीं
 अन्नव्यवहार केल्याबद्दल रा० जनार्दनपंत बापट जमखेंडीकर
 प्रभृतींस प्रायश्चित्तें ही जगद्गुरूंनींच दिली आहेत आणि
 रामेश्वरीं झालेल्या या नवीन चौकशींतही निः संशय यांची
 जाती कळून आली नाही. व तिरमानांतील रामशास्त्री
 यांच्या जबानीवरून या लोकांना हे परिशे ब्राह्मण असा
 व्यवहार आहे ह्मणूनही कळून आलें. तर हे पळोच कां
 नसतील अशा संशयानें तूर्त यांना, वेगळे आहेत तसेच ठेव-
 ण्यानिघर्षींची आज्ञा करण्यास संस्थानांतून काय भीति होती! जर
 पुढें मार्गें खरेच पळोचें निवाळे तर आमच्या ब्राह्मण्याचा घोटाळा

केवढा हांडेल? चौकशीत खरें दृष्टीस आलें तें स्पष्टपणें लिहून, धर्मशील लोकांनीं यांच्याशीं कसें वागवें याबद्दल आज्ञा करण्याचें कारभारी यांचें कामच आहे. मग सर्वलोक आज्ञा पाळोत अथवा न पाळोत. पुराव्यांत सत्य दिसेल त्या प्रमाणें आज्ञा झालीच पाहिजे. नाहीं तर रामेश्वरकरांनीं स्वामींचें दरबार, लांच खाऊ हें जें ठरविलें आहे, त्या त्यांच्या बोलण्यास मात्र अज्ञान लोकांच्या समजुतीनें बळकटी येईल.

असो झाल्या गोष्टीस इलाज नाहीं. पण आतां स्वामींस हीच प्रार्थना करितों कीं जरी स्वामींचें हृदय दयाशील असलें तरी हें ब्राह्मण्याचें काम मूल धर्म तत्वाचें आहे हें त्यांनीं जाणून कोणाची ही भीड न धरितां तिरमानांत लिहिण्या प्रमाणें या रामेश्वरकरांच्या जाति निर्णयाचा विचार करावा आणि या बद्दल संशय असला तर आज पर्यंत हे लोक पृथक् राहिले आहेत तसेच तूर्त ठेवण्याविषयीं आपली स्पष्ट संस्थानांतून आज्ञा व्हावी. यांच्याशीं नवीन चाल पाडून पंक्तीव्यवहार करण्याची कोणाचीही इच्छा नाहीं. पण आपल्या संस्थानचें तिरमान संशयित असल्यामुळें मात्र जे कोणी पैशाच्या लालचीनें मुळी विकणारे आहेत त्यांजला मात्र रामेश्वरकरांस पंक्तीस घेतों ह्मणण्यास सवड झाली. एक

वार आपल्या संस्थानचे स्पष्ट आज्ञापत्र आले हाणजे आपल्या आज्ञापत्राच्या अर्थाच्या मतभेदाचा सर्व कलह मिटून सर्व देशाची एक वाक्यता होईल आणि अपसांत वाढलेले द्वेष नष्ट होतील. आणखीही मी खात्रीने लिहितो की हे रामेश्वरकर इकडच्या गप्पा तिकडे व तिकडच्या इकडे अशा थापा मारून मुली घेऊन जातात पण स्वामींनी तिरमा नांत लिहिण्या प्रमाणे जर स्पष्ट आज्ञापत्र लिहून धाडले की या लोकांना मिळालेल्या अपुऱ्या पुराव्या वरून पंक्तीस बेगे योग्य नव्हे तर कोणी ही मुर्खीचे बाप सुद्धां जगद्गुरुच्या आज्ञे बाहेर जाणार नाहीत. आज्ञा मात्र स्पष्ट आली पाहिजे. तूर्त फक्त स्वामींच्या तिरमानां वरूनच वाद पडला आहे. रामेश्वरकर हे आमच्या देशांतले मुर्खीच नसल्यामुळे हे पंक्तिव्यवहारास पात्र न झाले तर एकासही आईट वाटणार नाही. इतकेच नव्हे तर स्वामींनी निस्पृह पणाने न्याय दिला अशीच रूपाती होईल.

विद्यार्थ्यांनी विशेष काय लिहावे? प्रत्युत्तराची वाट पहात आहे. कृपा होऊन उत्तर आले तर सर्व प्रांताची अस्वस्थता मिटून शांतता होईल हे विज्ञापना.

रामचंद्र गोविंद शास्त्री बाम नागांवकर
पत्ता—अछिबाग येथे 'तत्यसदन' छापखान्यांत.

नागावच्या पंचास विज्ञापना.

रावबहादूर भाऊसाहेब बळवंतराव जोशी पेनशनदार प्रभृती मंडळीस विनयपूर्वक कळवितो की, ज्या गोष्टीची आम्हांस जरूर नाही असले बखेडे आपल्या घरांत येऊन पोंचल्यामुळे अतिशयित त्रासून मी हे रागाने पुस्तक लिहिले आहे क्षणून त्यांत कांहीं संबंधाने कोणाच्या चित्तांत मेदण्या सारखे कठोर शब्द आले असले तर त्याची त्यांनीं माफी घ्यावी व कदाचित् एकादे विषयांत माझी समजूत ही चुकली असली तर तीही दर्शित करावी. सार्वजनिक जाती धर्माचाच यांत संबंध असल्यामुळे माझ्यावर कोणाही क्रोध करूं नये. या गोष्टीकरितां कृतघ्नतेचा आरोप मजवर येईलसा मला वाटत नाही. सुनेचा पाय सासूला लागला तरी सुनेला नमस्कार करावा लागतो. आणि सासूचा सुनेस लागला तरी सुनेलाच करावा लागतो. या प्रमाणेंच ही माझी प्रार्थना आहे.

रा० गो० शा० धाम